

A zágrábi katedrális 17. század végi könyvtárából elszármazott régi nyomtatványok horvát és magyar gyűjteményekben II. – A Mikulić-féle kötéstípus kutatásának újabb eredményei

A *Magyar Könyvszemle* 2022/4-es számában megjelent tanulmányomban bemutattam a zágrábi katedrális régi nyomtatványainak 1692 körül készült jellegzetes kötéstípusát, valamint leírást adtam arról a hetven könyvről, amelyeket a székesegyház könyvgyűjteményét ma őrző Metropolitanska knjižnica állományán kívül a szóban forgó kötésben sikerült azonosítanom.¹ A bekötést megrendelő Aleksandar Mikulić zágrábi püspök (1688–1694) után a típust Mikulić-féle kötésnek neveztem el, kiterjesztve ezzel a horvát szakirodalomban korábban használt „Metropolitanski uvez” (Metropolitana-kötés) szakkifejezést.² A katedrális egykori könyvgyűjteményéből 1692 után elkerült könyveket jellegzetes kötésük egyértelműen azonosítja, így bárhol is találkozunk azokkal, biztosak lehetünk abban, hogy a kötetek Zágrábból kerültek jelenlegi őrzőhelyükre.

A kutatás 2022-es eredményeinek közlése óta tízzel gyarapodott a Metropolitanska knjižnicán kívül azonosított Mikulić-féle kötések száma. Az alábbiakban a korábbi tanulmány szerkesztési elveit követve előbb a könyveket őrző gyűjtemények rövid történetét közlöm, majd a korábbi tanulmányban elkezdett sorszámozást (**Nr.**) folytatva közreadom a kötetek leírását. E tömör leírásokban a könyv jelzete (**Sig.**), szerzője és címe (**Tit.**), a kiadás adatai és mérete (**Ed.**) szerepelnek, valamint a középkori fragmentumok tartalma (**Frag.:** [előtábla | háttábla]) és kora, a kötet possessorbejegyzései (**Poss.**), korábbi katalógusbeli leírása vagy annak híján egy másik példány leírása (**Cat.**) és esetenként megjegyzés (**Notae**).

Kőrös, Görögkatolikus Egyházmegyei Könyvtár (Knjižnica Grkokatoličke eparhije u Križevcima)

A Kőrös (Križevci) központú görögkatolikus egyházmegyét Mária Terézia uralkodása alatt, 1771-ben alapította meg VI. Pius pápa. Az egyházmegye harmadik püspöke, Silvestar Bubanović 1801-ben telepedett le a városban, és ekkortól a korábbi ferences kolostorépület szolgált székhelyül. A könyvtár egyidős a püspökséggel; első katalógusa 1856-ban készült el. A jelenlegi gazdag régikönyves

¹ SZOLIVA 2022.

² A kötéstípust említi korábban JURIC 1984; MAGIĆ 2005, 8, 11, 14; valamint UŐ 2016, 40–41.

állományt Željko Vegh vezetésével 1997 és 2007 között tárták fel és tették kutathatóvá.³

A könyvtárban egyetlen Mikulić-féle kötést őriznek, Temesvári Pelbárt *Pomerium*át borítja.⁴ Minthogy a könyvtár régi nyomtatványai között pálos kolostorból származó ősnymtatvány,⁵ valamint a zágrábi egyházmegye papjai által használt antikva is felbukkant,⁶ a Mikulić-kötésű könyv akár pálos közvetítéssel, akár közvetlenül Zágrábból is Kőrösre kerülhetett.

Nr. 71 – Sig.: VIII 16° [8429] – **Tit.:** Pelbartus de Themeswar [Temesvári Pelbárt], OFM, *Pomerium sermonum de tempore. Pars hiemalis... Pars paschalis... – Pomerium sermonum de sanctis. Pars hiemalis... Pars paschalis* – **Ed.:** Lugduni [Lyon]: Per honestum virum Ioannem Cleyn, [1509]; 4° – **Frag.:** pontificale Romanum (G. Durandus) [Benedictione crucis | Reconciliatio violatae ecclesiae], s. 13 – **Poss.:** Ioann[is]. Bapt[istae]. Poljak – **Cat.:** RMK III. 79 – **Notae:** A kolligátum első címlapja hiányzik; az utolsó oldalon kézírásos újévi szermó bejegyzése („Sermo de dedicatione sive novo anno”). A gerinc aranyozott felirata: „CONCIONES / TOTIVS ANNI / VVLGO POMERIVM”. A könyvtestet piros és zöld színű élfestéssel, fröcsköléses technikával díszítette a könyvkötő. A kötésen lévő kézirat további töredékeit lásd: Nr. 16.⁷

Slavonski Brod, Ferences rendház könyvtára (Knjižnica franjevačkog samostana u Slavenskom Brodu)

A Szentháromság tiszteletére szentelt szlavónbródi ferences templom és kolostor könyvtárára az 1697 és 1708 közti évekből utal a legkorábbi adat. Az első ismert könyvtárost, Jeronim Bačićot 1772-ben említik. Bár a kolostort felszámolták 1787-ben, 1806-ban sikerült újjraalapítani, és ekkortól filozófiai oktatás is folyt ott, amelyhez számottevő irodalomra volt szükség. A tabulák alapján ezekben az évtizedekben kinevezett könyvtáros testvér dolgozott a gyűjteménnyel.⁸

A rendház régikönyves állományában egyetlen Mikulić-féle kötést őriznek, töredéke különlegesen értékes.⁹

³ A püspökség és a könyvtár történetét ld. KNEŽEVIĆ 2008; VEGH 2012. Az ősnymtatványok és antikvák katalógusa: VEGH 2007.

⁴ E helyen mondok köszönetet a könyvtári anyag megtekintéséhez nyújtott segítségükért Vladimir Simunović és Mladen Mikulić görögkatolikus atyáknak.

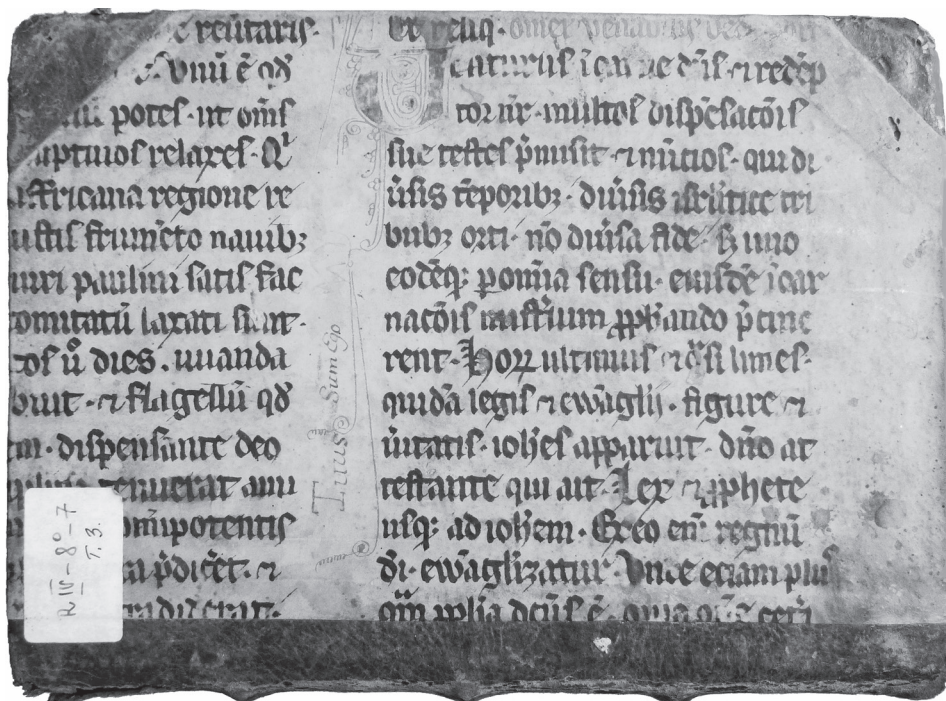
⁵ Ld. például a VII a 4° [8427] jelzet alatt őrzött Cassianus, *De institutis cenobiorum...*, [Basiliae, 1485] kötet bejegyzését: „Monasterii Rhemetensis iuxta Zagrabiam”.

⁶ Ld. például a VII a 2° [8426] jelzet alatt őrzött *Missale Zagrabienne* (Venetiis, Petrus Liechtenstein, 1511) kötet bejegyzését: „Liber Pauli Medweffy canonici Zagrabienensis et archidiaconi Dubicensis 1536”.

⁷ A testvértöredékeket Nr. 1 és 70 között ld. a korábbi tanulmányban: SZOLIVA 2022, 431–457.

⁸ FRKIN 2012.

⁹ Köszönettel tartozom Ivan Crnković OFM atyának a kutatáshoz nyújtott szíves segítségéért.

1. ábra. A szlavónbródi ferences kolostor könyvtárában őrzött Osorius-kötet (Nr. 72) előtáblája a BNS II Nolai Szent Paulinus ünnepére (jún. 22.) és Keresztelő Szent János születésének vigiliájára (jún. 23.) szóló matutinumolvasmányával

Nr. 72 – Sig.: RIV-8°-7 – **Tit.:** Ioannes Osorius [Juan Osorio], SJ, *Tomus tertius concionum de sanctis* – **Ed.:** Venetiis: Apud haeredes Melchioris Sessae, 1598; 4° (22 cm) – **Frag.:** BNS II [Paulinus ep. et cf. (jún. 22.) – Vig. Nativitatis Ioannis Baptistae (jún. 23.) | Barnabas ap. (jún. 21.)], s. 13/2 – **Poss.:** Tuus Sum Ego (az előtáblán) / Pro usu P[at]ris Dominici Turecsek / Bibliothecae Conventus SS. Trinitatis Brodensis, 1828 / Joannis Koosz canonic[i] Chasmensis m[anu] p[ro] p[ria], 1743. / Ex libris Josephi Skender / Dominici Turecsek, 1759 / FRANJEVAČKI SAMOSTAN SLAVONSKI BROD (körpecsét) – **Cat.:** EDIT16, Lokmer 2018¹⁰ – **Notae:** A gerinc vaknyomásos felirata: „IOANNES [sic!] / OSORII / CONCIONES / DE SANCTI”; a piros-zöld fröcskölt élfestés ép. A kötet csak 1828-ban került a bródi konvent könyvei közé, a tulajdonosok bejegyzései alapján korábban magánhasználatban volt: Koosz János csázmái kanonok possessorbejegyzésével Sveti Ivan Zelina plébániai könyvgyűjteményében is találkozunk; az első rendi tulajdonos Turecsek

¹⁰ LOKMER BEKAVAC 2018, 185 (nr. 11). Vö. <https://edit16.iccu.sbn.it/titolo/CNCE030968>

Domonkos ferences szerzetes lehetett, aki növendékei Baján töltötte.¹¹ A kötetáblákon fennmaradt egy-egy félfóliónyi kódextörödek a 13. század végi *Breviarium notatum Strigoniense* szanktorále kötetéből (BNS II).¹² Mindkét töredék látható oldalán matutínumulvasmányok olvashatók (1. ábra). A BNS II további töredékeit lásd: Nr. 5, 7, 8, 30, 33, 44, 45.

Sveti Ivan Zelina, Keresztelő Szent János-plébánia (Župa sv. Ivana Krstitelja u Svetom Ivanu Zelini)

Vladimir Magić 2004-ben adott „láttelelet” Sveti Ivan Zelina értékes plébániai könyvtárának fennmaradt kötetéről.¹³ A szerző rövid tanulmányában sürgette a körülbelül 1500 régi könyv szakszerű tárolását, tudományos feldolgozását és a legértékesebb 200 kötet restaurálását. Az állomány jelenleg is a plébánia padlásán található, nehezen hozzáférhető. A könyvanyagról szűrőpróbaszerűen készített fotósorozatban azonosítottam először egy Mikulić-kötést,¹⁴ annak nyomán került sor a helyszíni vizsgálatra és dokumentációra.¹⁵ A gyűjtemény három Mikulić-kötésű könyvet rejtett.

Nr. 73 – Sig.: 137 – **Tit.:** *Sacros[anctum]. Concilium Tridentinum. Additis declarationibus cardinalium, ex ultima recognitione Ioannis Gallemart... – Ed.:* Coloniae Agrippinae: Apud Petrum Henningium, 1633; 8° – **Frag.:** *Biblia sacra cum glossa interlineari ordinaria* [Dt 2,19–22.27–32 | Dt 28,11–14.22–24],¹⁶ s. 13 – **Poss.:** Joannis Kooz Canonici Chasmensis. – **Cat.:** USTC, Magić 2004¹⁷ – **Notae:** A gerincen vaknyomásos felirat nem látható. A kötésen lévő kézirat további töredékeit lásd: Nr. 15, 17, 24, 43, 53, 66, 67, 74, 78.

Nr. 74 – Sig.: 155 – **Tit.:** Petrus Besseus [Pierre Besse], *Concionum sive conceptuum theologorum... tomus secundus – Ed.:* Venetiis: Apud Ambrosium et Bartholomeum Dei, 1615; 8° – **Frag.:** *Biblia sacra cum glossa interlineari ordinaria* [– | ?], s. 13 – **Poss.:** J[esus] M[aria] J[oseph]. Ex libris R[everen]d[issim]i

¹¹ Turecsék Domonkost 1779–1780-ban filozófiai studensként említi a bajai ferences háztörténet, ugyancsak Baján 1781-ben szubdiakónussá szentelték, ld. *Historia Domus Bajensis*, 1991, 107, 111, 117.

¹² Az egyedülálló értékű kódex korábban megismert 272 töredékéből rekonstrukció készült, ld. SZOLIVA 2025; <https://bns.zti.hu>.

¹³ MAGIĆ 2004.

¹⁴ E helyen köszönöm meg Romana Mačković helyi muzeológusnak, hogy megosztotta velem az 2015-ös kiállítás előkészítése során a plébánia néhány régi könyvéről készített fotóját.

¹⁵ Köszönettel tartozom a Belovár-Kőrösi Egyházmegye (Bjelovarsko-križevačke biskupije) illetékesének, Antun Faltak bírósági helynök úrnak, valamint Vlado Bogdan általános helynök és zelina plébános úrnak, hogy szíves engedélyükkel lehetővé tették a gyűjtemény helyszíni kutatását.

¹⁶ A Vulgata könyveinek rövidítését és a versek számozását az alábbi kiadás szerint hivatkozom: *Biblia Sacra iuxta Vulgatum versionem*, 1994.

¹⁷ MAGIĆ 2004, 195, vö. <https://www.ustc.ac.uk/editions/2523769>.

Joannis Baptistae Chernko Capellani Tuhlenij. Dono datus iste de manibus R[everen]d[issim]i D[omi]ni Michaelis Zlatařich C[anonicus]. Z[agrabiensis]. Anno D[omi]ni 1733. / Habet restitui in [...] Episcopali domui librorum quia illinc concessus. – **Cat.:** USTC¹⁸ – **Notae:** Magiç nem említi a kötetet. A gerincen vaknyomásos felirat nem látható. Az előzéken másodikként szereplő possessor, Michael Zlatařich kanonoki kinevezéséről 1733-ban megemlékezik a bolognai Collegium Illyricum-Hungaricum évkönyve.¹⁹ A possessorbejegyzés későbbi kiegészítése szerint a kötet egy időre visszakerült a püspöki könyvtárba, ami kivételesnek számít. Hogy miért találjuk ma mégis Sveti Ivan Zelinán, nem ismert. A kötésen lévő kézirat erősen kopott, további töredékeit lásd: Nr. 15, 17, 24, 43, 53, 66, 67, 73, 78.

2. a–b ábra. Szent Ágoston-kötet (Nr. 75) Sveti Ivan Zelina plébániájának padlásáról: a) a háttábla egy 15. századi zágrábi (?) misszálé töredékével; b) a gerincen piros tintával fennmaradt 18. századi könyvtári jelzet (A 197)

¹⁸ <https://www.ustc.ac.uk/editions/4029296>.

¹⁹ *Annali del Collegio Ungaro-Illyrico di Bologna 1553–1764*, 1988, 269 (c.366).

Nr. 75 – Sig.: 170 [olim A 197] – **Tit.:** D. Aurelius Augustinus, *Omnium operum tomus primus, quo retractationum libri duo, variaque illius opuscula... continentur* – **Ed.:** Lugduni [Lyon]: Apud Sebastianum Honoratum, 1563; 8° – **Frag.:** missale Zagrabiense (?) [Quadr. Hebd. I Feria IV | Quadr. Hebd. I Feria V–VI], s. 15 – **Poss.:** Liber Andreae Dumbovicz Al[umni]. V[enerabilis]. C[apituli]. Z[agrabiensis]. – **Cat.:** USTC, MagiC 2004²⁰ – **Notae:** A könyv gerincének vaknyomásos felirata: „D. AUREL. AUGUSTINI. / T. I.”. A gerincen egy piros tintával festett, barokkos kézírást mutató könyvtári jelzet (A 197) is fennmaradt (2. a–b ábra). A kötésen lévő kézirat további töredékeit lásd: Nr. 11, 18, 29, 61, 79.

Varasd, Püspöki Könyvtár (Biskupijska knjižnica u Varaždinu)

Csázma Szentlélekről nevezett társaskáptalanját 1232-ben alapította István zágrábi püspök (1225–1247). A káptalan székhelye változatlan volt az 1548–1549-es török betörésig, amikor az intézményt kényszerűségből Zágrábba kellett menekíteni. A restauráció után 1806-ban Lepoglavára költözött, majd Maksimilijan Vrhovac zágrábi püspök (1787–1827) javaslatára 1811-ben Varasdra helyezték át. A káptalan levéltára és könyvtára is Varasdra került ekkor, és a Szent Miklós-templom sekrestyéjének emeletén helyezték el. A császmái társaskáptalannak a zágrábi székeskáptalannal való kapcsolata miatt feltételezhető, hogy e könyvanyaggal a katedrális könyvtárából származó köteteket is vittek Varasdra. (Fentebb láttuk, hogy császmái kanonokok hozzájuthattak Mikulić-kötésű könyvhöz.) A császmái káptalani könyvtár szóban forgó anyagát, amely egykori pálos és jezsuita tulajdonú köteteket is magába foglal, ma a varasdi püspökség kezeli.²¹ Az állományban két Mikulić-kötésű könyv található.

Nr. 76 – Sig.: 5b-I-II-1 [olim 351] – **Tit.:** Didacus de Baeza [Diego de Baeza], SJ, *Commentariorum moralium in Evangelicam historiam, tomus primus* – **Ed.:** Venetiis: Sumptibus Disiunctae Societatis, 1632; 4° (22 cm) – **Frag.:** Petrus Lombardus, *Sententiarum libri IV* [Lib. II Dist. XXXIII Qu. 10–13; Dist. XXXIV Qu. 1–2 (r); Lib. II Dist. XXXIV Qu. 2–5 (v)], s. 14/1; Thomas Aquinas, OP, *Commentarius in Librum I Sententiarum Petri Lombardi* [Lib. I Dist. XVIII Cap. 6–7; Dist. XXIX Cap. 1,2–2,2 (r); Lib. I Dist. XXIX Cap. 2,4–3,3 (v)], s. 13/14²² – **Poss.:** Lukás Bakrani (a háttáblán) / Ex libris [...] Theol. B[...] 1774 / Petri Czvet[ko] / 1642 / S[...] Andr[ae] Supanich Archi[diakon]i Archidiaconi Goricensis et Canon[ici] Zagrabiensis m[anu] p[ro]pria; CAPITULI ČAZMENSIS WARASDINI RESIDENTIS

²⁰ MAGIĆ 2004, 195, vö. <https://www.ustc.ac.uk/editions/153458>.

²¹ A császmái káptalan levéltárának és könyvtárának történetéhez ld. BOBOVEC, TEŽAK, POTOČNIK 2011, 9–11, 39–58. A kutatáshoz pótolhatatlan segítséget nyújtott Irena Gotal, a gyűjtemény könyvtárosa, amiért hálával tartozom neki.

²² Vö. SZOLIVA 2025, 35 (19. lj.).

(pecsét) – **Cat.:** USTC, KBkV²³ – **Notae:** A könyv gerincének aranyozott felirata: „DIDACI DE BA/IEZA. T. I.”. Első ismert tulajdonosa 1642-ben Andrija Zupanić (Andreas Supanich) volt, aki 1633-tól a bolognai horvát kollégium 39. rektoraként szolgált.²⁴ Zágrábi kanonokként és gorikai esperesként ajánlást adott 1648-ban Petar Petretić (Petrus Petretich) zágrábi püspökké való kinevezéséhez.²⁵ Könyve vélhetően hagyatékával szállt a zágrábi káptalani könyvtárra, ahol 1692 körül bekötötték. Későbbi tulajdonosa 1774-ből ismeretlen, mert nevét a következő possessor, Petar Cvetko kitorította a címlapról. Cvetko 1793 és 1823 között varasdi kanonok, 1801-től éneklőkanonok volt,²⁶ a könyv vélhetően vele kerülhetett Varasdra. A kötetet 2024-ben restaurálták: pótolták az elveszett előtáblát, és a könyvtest a Mikulić-kötést utánzó félpergamen kötést kapott. Ugyancsak e restaurálás keretében leválasztották az eredeti háttábla töredékét a kartonról, és alatta egy további kézirat-töredék vált láthatóvá. A két pergamenlapot a bekötés során ismeretlen okból egymásra ragasztották. Ez magyarázza, hogy bár a könyvnek napjainkra csak egy táblája maradt meg, mégis két töredék tartozik hozzá, és ezek mindkét oldala olvasható. A bekötéskor kívülre került (és eddig is ismert) Aquinói-mű testvértöredékei egyelőre nem kerültek elő a Metropolitanska knjižnica anyagán kívül. A Lombardus-mű további töredékeit lásd: Nr. 2, 28, 34.

Nr. 77 – Sig.: 5b-I-I-3 [olim 383] – **Tit.:** Bartholomaeus Platina [Bartolomeo Platino], *Vitae Romanorum pontificum a D. Petro usque ad Clementem VIII...* – **Ed.:** Leodii [Liège]: Ex Officina Henrici Houij, 1597; 16° (16 cm) – **Frag.:** Joachim da Fiore, *Liber Concordiae Novi ac Veteris Testamenti*, s. 13 [Lib. V Cap. 49–50; 50–51 | Lib. V Cap. 50], s. 14 – **Poss.:** Antonii Parczer dono acceptus a Francisco Rizmann Theologo primi Anni 1814 meo Conscholari. / Josephi Mikecz dono acceptus a supramemorato D. Antonio Parczer Convictus Regii Profecto Anno 1821; CAPITULI ČAZMENSIS WARASDINI RESIDENTIS (pecsét) – **Cat.:** USTC, KBkV²⁷ – **Notae:** A kötet a Convictus Regius Zagradiensis teológushallgatói között többször is gazdát cserélt. A 19. században egy időre talán a szeminárium könyvtárában volt – erre utalhat a gerincen lévő régi jelzet (383) –, és onnan vihették Varasdra. A kötésre ragasztott pergamentöredékek külső oldala a könyv használatából adódó kopás és a nedvesség okozta halványodás miatt olvashatatlanok. Tartalmuk meghatározása mégis lehetséges, mivel a kötetet 2023-ban restaurálták, a töredékeket lefejtették, és a korábban ragasztott oldalak tökéletesen olvashatók (3. a–b ábra). A kézirat további testvértöredékeit lásd: Nr. 4, 9, 13, 19, 36.

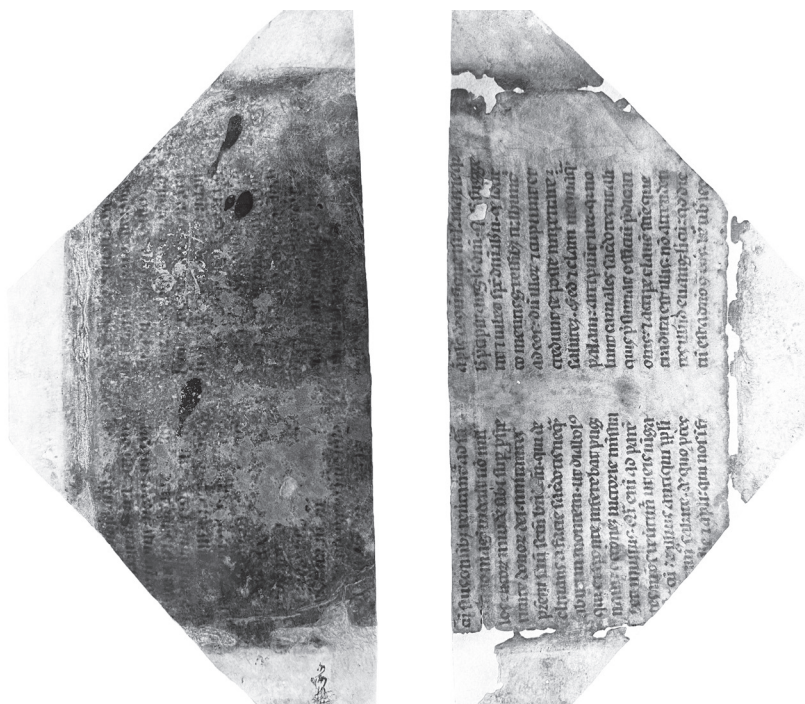
²³ <https://www.ustc.ac.uk/editions/4012779>; <http://library.foi.hr/lib/knjiga.php?B=573&item=K00042>

²⁴ *Annali del Collegio Ungaro-Illirico di Bologna 1553–1764*, 1988, 116–117 (c.160), 125 (c.174).

²⁵ Czagány Zsuzsa hívta fel a figyelmet a nehezen kiolvasható possessorbejegyzésre és a könyv egykori tulajdonosának aláírását tartalmazó, 1648-ban írt ajánlásra. Az utóbbiról ld. JERKOVIĆ, NERALIĆ, 2013, 107.

²⁶ BOBOVEC, TEŽAK, POTOČNIK 2011, 61 (nr. 109).

²⁷ <https://www.ustc.ac.uk/editions/413326>; <http://library.foi.hr/lib/knjiga.php?B=573&item=K00202>.

3. a–b ábra. A varasdi Püspöki Könyvtárban őrzött Platino-kötet (Nr. 77) előtáblájáról lefejtett pergamentöredék: a) a megkopott egykori látható oldal; b) a megtisztított egykori ragasztott oldal

Varasd, Kapucinus Rendház könyvtára (Knjižnica kapucinskog samostana u Varaždinu)

A varasdi kapucinus rendház könyvtárának régi állományát az 1706. június 14-én kitört tűzvész teljesen elpusztította, ezt követően a könyvtárat újra kellett alapítani. A könyvek javarészt adományként, más kapucinus közösségekből vagy jótevőktől érkezhettek. Az első fennmaradt katalógus 1762-ben készült. A rend 1789-ben bekövetkező jozefinista abolíciója után a könyvtárat – a környékbeli pálosok gyűjteményeihez hasonlóan – a pesti Egyetemi Könyvtárba akarták vinni, azonban a magas szállítási költségek miatt végül ez elmaradt.²⁸

A gyűjteményben ma egyetlen Mikulić-kötésű könyvet őriznek.²⁹

Nr. 78 – Sig.: 2726 [olim XXVI.C.9] – **Tit.:** [Giovanni Mario Verdizotti], *Le vite de' santi padri, insieme col prato spirituale* – **Ed.:** In Venetia: Appresso Lorenzo Griffò, 1623; 8° (19 cm) – **Frag.:** *Biblia sacra cum glossa interlineari or-*

²⁸ A könyvtár történetéről ld. ŠAGI 1996; MIKŠIĆ 2013, 288–289.

²⁹ Köszönettel tartozom Dejan Lecić OFM Cap gvardiánnak a kutatás lehetővé tételéért.

dinaria [Ios 17,17–18.3 (r); 18,7–8.12–15 (v) | Ios 19,10–23.33–40 (r); 20,2–5; 21,3–6 (v)]; s. 13 – **Poss.:** [...] 1660 / Loci Capucinatorum Zagrabiae; BIBLIOTEKA O. O, KAPUCINA U VARAŽDINU (pecsét) – **Cat.:** USTC³⁰ – **Notae:** A könyv útja a zágrábi katedrális könyvtárából előbb a helyi kapucinusok rendházába vezetett, erre utal a barokkos írásképpű possessorbejegyzés, és onnan került – vélhetően az 1706-os tűzvész után – a varasdi kolostor könyvtárába. Kötését 2008-ban a zágrábi Hrvatski državni arhiv műhelyében teljeskörűen restaurálták: a középkori töredékeket lefejtették a könyvtáblákról (így mindkét oldaluk tanulmányozható), és megtisztítva külön tékában helyezték el; a könyvtest új fűzést, új táblákat és az eredetit utánzó félpergamem kötést kapott. A kötésről lefejtett kézirat további töredékeit lásd: Nr. 15, 17, 24, 43, 53, 66, 67, 73, 74.

Zágráb, Keresztelő Szent János-plébánia (Župa sv. Ivana Krstitelja na Novoj Vesi u Zagrebu)

Az 1347-ben alapított Keresztelő Szent János-plébánia egyike Zágráb legrégebbi plébániáinak. Utcája (Nova Ves) hagyományosan a város katedrálisában szolgálatot teljesítő prebendáriusok lakóhelye volt.³¹ Az 1785 és 1790 között elkészült barokk templom mellett álló plébániaépület alagsorában egy nagyjából ezer kötetes régi könyvtár található, amely jelenleg sajnos rendezetlen állapotban van. Az állományban – amelyben fatáblás kötésű antikvák és 17–19. századi nyomtatványok mellett vegyesen kortárs teológiai irodalom is előfordul – sikerült egy Mikulic-kötésű könyvet azonosítani.

Nr. 79 – Sig.: [sine signatura] – **Tit.:** Octavianus Mirandula, *Illustrium poetarum flores, per Octavianum Mirandulam collecti, et in locos communes digesti...* – **Ed.:** Lugduni [Lyon]: Apud Antonium Tardif, 1600; 16° (12 cm) – **Frag.:** missale Zagrabense (?) [missa de BMV in T.P. | missa pro prelati et congregatione, missa pro poscenda compunctione], s. 15 – **Poss.:** [...] Solarii [...] / Michaelis [...] [...] m[anu] p[ro]pria] – **Cat.:** USTC³² – **Notae:** A kötésen lévő kézirat további töredékeit lásd: Nr. 11, 18, 29, 61, 75.

Budapest, Országos Széchényi Könyvtár (OSZK)

Az OSZK Régi Nyomtatványok Tárának gyűjteményrészeiben nem találunk Mikulic-kötésben lévő nyomtatványt.³³ A Kézirattár középkori kódextöredékei közül

³⁰ <https://www.ustc.ac.uk/editions/4001630>

³¹ DOBRONIĆ 1991, 260–271.

³² <https://www.ustc.ac.uk/editions/159112>

³³ A szóban forgó gyűjteményrészekben, vagyis az Ősnyomtatvány- és az Antikva-gyűjteményben, a Kötéstörténeti gyűjteményben és a Régi Magyar Könyvtárban, valamint az Apponyi-gyűjte-

azonban előkerült egy fragmentumpár, amely hajdanán Mikulić-féle bekötés része volt (4. ábra).

Nr. 80 – Sig.: Fragm. D7 – **Tit.:** ? – **Ed.:** ?; 4° (22,5 cm) – **Frag.:** *Decretum Gratiani cum apparatu Bartolomaei Brixienensis* [Dist. L Cap. 58–60 (r); Cap. 63–64.68–69 (v) | Dist. LI Cap. 5 – Dist. LII Cap. 1 (r); Dist. LIII Cap. 1 – Dist. LIV Cap. 2 (v)], s. 13/2 – **Poss.:** Szalay Ágoston / Növ. Nap. 1923/2 – **Cat.:** SzNL³⁴ – **Notae:** A lefejtett kódextörredékpár az OSZK növedéki naplójában 1923/2 számon szerepel. Szalay Ágoston (1811–1877) udvari tanácsos, az MTA levelező tagja kéziratgyűjteményével került 1923-ban a könyvtár tulajdonába, vélhetően a hordozókönyvvel együtt. A hordozókönyv ma ismeretlen, zágrábi provenienciáját azonban két ismertetőjegy egyértelművé teszi: egyrészt a kódextörredékek a szóban forgó zágrábi kötéstípusra jellemző szabást mutatnak, másfelől a kánonjogi témájú középkori kézirat testvértörredékei Mikulić-kötésű könyvek tábláiról ismertek. A testvértörredékeket lásd: Nr. 55, 56, 57.

Összegzés

A Mikulić-féle kötéstípus kutatásának 2022 és 2025 közötti eredményeit áttekintve érdemes az 1692 környékén, Zágrábban nyersanyagként felhasznált kódexek és az azonosított testvértörredékek előzőleg közzétett listáját megújítva közölni. Az összegzés fényében legalább 22 kódexet vágott fel az egykori zágrábi könyvkötő.³⁵

Bibliikum:

1. *Biblia sacra cum glossa interlineari ordinaria*, s. 13: Nr. 15, 17, 24, 43, 53, 66, 67, 73, 74, 78
2. *Vulgata*, s. 14: Nr. 31, 50³⁶
3. Zacharias Chrysopolitanus, *In Unum ex Quattuor, sive De concordia Evangelistarum libri IV*, s. 12: Nr. 25, 38, 39, 40, 41, 42, 51, 52, 65, 70³⁷
4. Petrus Comestor, *Historia Scholastica*, s. 13: Nr. 6, 62

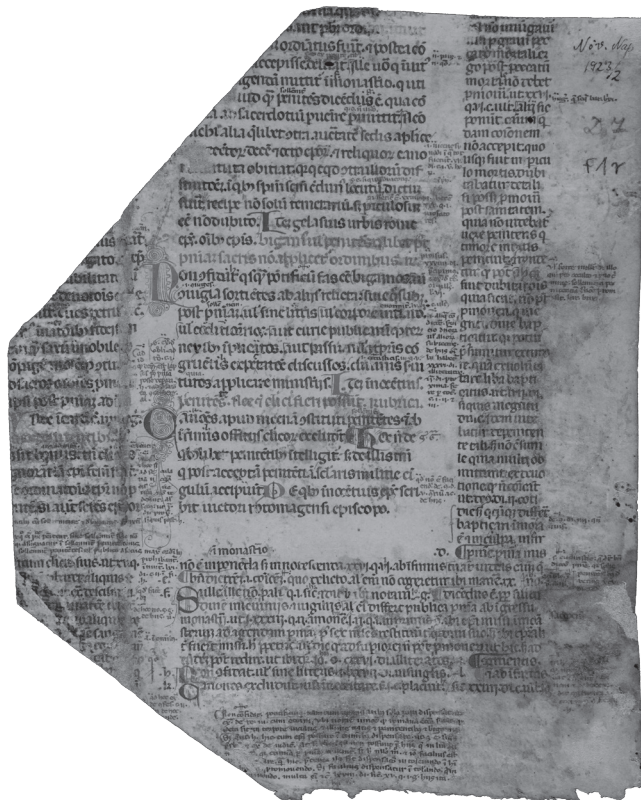
ményben, a Rariora- és Cyrillika-gyűjteményekben nem található Mikulić-kötésű könyv. E helyen mondok köszönetet Varga Bernadettnek, az OSZK Régi Nyomtatványok Tára vezetőjének a kérdést tisztázó kutatáshoz nyújtott szíves segítségével.

³⁴ Az OSZK lefejtett középkori kéziratörredékeiről Szelestei Nagy László készített leírást; e kézzel írt katalógust az OSZK Kézirattárában őrzik. A D7-es jelzetű töredék leírását Orsós Julianna és Zsupán Edina szíves segítségével tekinthettem meg, amelyet e helyen köszönök meg.

³⁵ Az összesítésben nem említjük a Horvát Tudományos és Művészeti Akadémia Levéltárának (Arhiv HAZU) bizonytalan eredetű töredékét (Ormar V a/Nr. 32), vö. SZOLIVA 2022, 458 (195. lj.).

³⁶ Vö. Zagreb, Metropolitanska knjižnica, M 9292; kiadva ld. MAGIĆ 2016, i. m. 40 (illusztráció).

³⁷ Vö. Zagreb, Metropolitanska knjižnica, MR 1003, MR 1007, MR 1047 stb. Jelenleg e 12. századi kézirat 160 töredéke ismert (71 horvátországi és 9 magyarországi kötés tábláiról), ld. SZOLIVA 2022, i. m. 458 (197. lj.).

4. ábra. Az OSZK Kézirattárában őrzött 13. századi pergamentöredék (D7, itt: Nr. 80), amely egykoron Mikulić-féle kötés része volt

Teológia:

5. Augustinus, *De Trinitate*, s. 13/14: Nr. 63
6. Thomas Aquinas, OP, *Commentarius in Librum I Sententiarum Petri Lombardi*, s. 13: Nr. 76
7. Magister Bandinus, *Sententiarum Liber Primus*, s. 14: Nr. 35
8. Joachim da Fiore, *Liber Concordiae Novi ac Veteris Testamenti*, s. 13: Nr. 4, 9, 13, 19, 36, 77
9. Petrus Lombardus, *Sententiarum libri IV*, s. 13: Nr. 14, 22, 23³⁸
10. Petrus Lombardus, *Sententiarum libri IV*, s. 14/1: Nr. 2, 28, 34, 76

³⁸ Vö. Zagreb, Metropolitanska knjižnica, MR 1168 stb.

Liturgia:

11. *Breviarium notatum Strigoniense* (BNS II), s. 13/2: Nr. 5, 7, 8, 30, 33, 44, 45, 72
12. *breviarium*, s. 13/14: Nr. 46³⁹
13. *breviarium* (Zagrabiense?), s. 14/15: Nr. 68
14. *missale Zagrabiense*, 1358: Nr. 21, 60⁴⁰
15. *missale Zagrabiense*, s. 14: Nr. 3, 37, 59
16. *missale* (Zagrabiense?). s. 15: Nr. 11, 18, 29, 61, 75, 79⁴¹
17. *pontificale Romanum* (G. Durandus), s. 13: Nr. 16, 71⁴²

Kánonjog:

18. *Decretum Gratiani cum apparatu Bartolomaei Brixienensis*, s. 13: Nr. 1, 10, 26, 27, 54
19. *Decretum Gratiani cum apparatu Bartolomaei Brixienensis*, s. 13/2: Nr. 55, 56, 57, 80⁴³
20. *Liber Sextus Decretalium cum apparatu Ioannis Andreae*, s. 14: Nr. 47, 58
21. *Hostiensis, Summa aurea*, s. 13: Nr. 64

Csillagászat:

22. *Tabulae astronomicae illustrissimi Alfontii regis Castellae*, s. 15: Nr. 12

A Sveti Ivan Zelinán és a zágrábi Keresztelő Szent János-plébánián szerzett tapasztalatok nyomán feltételezhető, hogy a Zágráb környéki nagyobb plébániákon, ahol az elmúlt századokban kanonokok teljesítettek lelkipásztori szolgálatot, további Mikulić-kötésű könyvek lappanganak. Mindez egyértelműen kijelöli a kutatás további irányát: történeti források alapján össze kell állítani azoknak a plébániáknak a listáját, amelyeket 1700 és 1850 között – akár időlegesen – zágrábi kanonokok töltöttek be, hiszen általuk a katedrális könyvtárából számos kötet e helyekre kerülhetett, és ezek egy része jó eséllyel ma is ott van. A katedrális könyvtárának 17. századi inventáriuma pontosítható, a bekötéshez használt középkori kéziratok ismert töredékeinek száma pedig számottevően növelhető e plébániái gyűjtemények szisztematikus átnézésével és a Mikulić-kötésű könyvek kiszűrésével.

³⁹ Vö. Zagreb, Metropolitanska knjižnica, M 4606, M 5824, M 9098 stb.

⁴⁰ Vö. Zagreb, Metropolitanska knjižnica, M 10687, M 11974, M 17682 stb.

⁴¹ Vö. Zagreb, Metropolitanska knjižnica, MR 1161 stb.

⁴² Vö. Zagreb, Metropolitanska knjižnica, M 359, MR 1039, MR 1063, MR 1119 stb.

⁴³ Vö. Zagreb, Metropolitanska knjižnica, MR 1090 stb.

Hivatkozott irodalom

- Annali del Collegio Ungaro-Illirico di Bologna 1553–1764*, ed. Maria Luisa Accorsi, Gian Paolo Brizzi, Bologna, Cooperativa Libreria Universitaria Editrice Bologna (CLUEB), 1988.
- Biblia Sacra iuxta Vulgatam versionem*, ed. Robertus Weber et al., em. Roger Gryson et al., Stuttgart, Deutsche Bibelgesellschaft, 1994.
- BOBOVEC, Damir, TEŽAK, Spomenka, POTOČNIK, Iva, *200 godina Kaptola u Varaždinu. Izložba je otvorena od 20. listopada do 20. studenoga 2011. u Palači Herzer Grads-kog muzeja Varaždin*, Varaždin, Varaždinska biskupija, 2011.
- DOBRONIĆ, Lelja, *Biskupski i kaptolski Zagreb*, Zagreb, Školska knjiga, 1991.
- FRKIN, Vatroslav, *Povijest samostanske knjižnice u Brodu na Savi i djela franjevaca u njoj = Franjevci u Slavonskom Brodu. Zbornik radova znanstvenog skupa održanog 27. listopada 2007. u Slavonskom Brodu*, uredio Dino Mujadžević, Slavonski Brod, Hrvatski institut za povijest, Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje – Franjevački samostan, 2012, 237–251.
- Historia Domus Bajensis. Chronik des Franziskanerkonvents in Baja. I. 1694–1840*, hrsg. von Nándor Kapocs, Mihály Köhegyi, Baja, Türr István Múzeum, 1991 (Bajai Dolgozatok, 7).
- JERKOVIĆ, Marko, NERALIĆ, Jadranka, *Kako postati zagrebačkim biskupom u posttrident-skome = Povijesni prilozi*, 32(2013), No. 45, 45–113. <https://hrcak.srce.hr/clanak/167332>.
- JURIĆ, Šime, *Katalozi inkunabula crkvenih ustanova u Hrvatskoj: I. Zbirka inkunabula Metropolitanske knjižnice u Zagrebu = Croatica Christiana periodica*, 8(1984), No. 13, 154–215, <https://hrcak.srce.hr/clanak/145637>
- KNEŽEVIĆ, Suzana, *Knjižnica Križevačke biskupije u 19. stoljeću = Cris. Časopis Povi-jesnog društva Križevci*, 10(2008), vol. 1, 82–94. <https://hrcak.srce.hr/clanak/80228>
- LOKMER, Juraj, LOKMER BEKAVAC, Fila, *Zbirke stranih rijetkih knjiga XVI. stoljeća u knjiž-nicama Hrvatske franjevačke provincije sv. Ćirila i Metoda: franjevački samostan u Slavonskome Brodu = Croatica Christiana periodica*, 42(2018), No. 81, 143–189. <https://hrcak.srce.hr/file/317711>.
- MAGIĆ, Vladimir, *Župska knjižnica Sv. Ivana Krstitelja u Zelini = Sveti Ivan Zelina i zel-inski kraj u prošlosti. Zbornik radova sa znanstvenog skupa održanog 15. prosinca 2000. u Sv. Ivanu Zelini*, gl. urednik Ante Gulin, Zagreb, Hrvatska akademija znanos-ti i umjetnosti – Sveti Ivan Zelina, Grad Sveti Ivan Zelina, 2004, 191–198.
- MAGIĆ, Vladimir, *Katalog knjiga XVI. st. u Metropolitanskoj knjižnici u Zagrebu*, Zagreb, Hrvatski državni arhiv, 2005.
- MAGIĆ, Vladimir, *The Metropolitan Library over the Centuries = Vladimir Magić, Milan Pelc, Mirna Abaffy, Cimelia Metropolitana. The History and Treasures of the Zagreb Archdiocese Library*, Zagreb, Institut za povijest umjetnosti, Prvostolni kaptol zag-rebački, 2016, 5–43.
- MIKŠIĆ, Vlado, „*Der Josephinismus in der Diözese Zagreb*” zwischen 1780 – 1790, dok-tori disszertáció, Wien, Universität Wien, Katholisch-Theologische Fakultät, 2013.
- ŠAGI, Bono Zvonimir, = *Radovi Zavoda za znanstveni rad Varaždin*, (1996), vol. 8–9, 103–109. <https://hrcak.srce.hr/clanak/199134>

- SZOLIVA Gábrriel OFM, *A zágrábi katedrális 17. század végi könyvtárából elszármazott régi nyomtatványok horvát és magyar gyűjteményekben – A Mikulić-féle kötéstípus kutatásának eredményei* = *Magyar Könyvszemle*, 138(2022), 417–460. <https://doi.org/10.17167/mksz.2022.4.417-460>
- SZOLIVA 2025 = *Breviarium notatum Strigoniense saeculi XIII. Pars sanctoralis*, közr. SZOLIVA Gábrriel OFM, Bp., HUN-REN BTK Zenetudományi Intézet, 2025 (*Musicalia Danubiana*, 27). A rekonstrukció frissülő online megjelenítése: <https://bns.zti.hu>.
- VEGH, Željko, *Inkunabule i knjige 16. stoljeća u knjižnici Grkokatoličke biskupije u Križevcima*, Križevci, Samostan sestara bazilijanki, 2007.
- VEGH, Željko, *Knjižnica Grkokatoličke biskupije u Križevcima = Muzeologija* (2012), vol. 48/49, 191–197. <https://hrcak.srce.hr/clanak/164854>.

Szoliva, Gábrriel OFM

Printed Books from the Late-17th-Century Library of Zagreb Cathedral in Croatian and Hungarian Collections II. – New Findings in the Research on the Mikulić Binding Type

Around 1692, the old printed books of the library of Zagreb Cathedral – today preserved in the Metropolitan Library of Zagreb (Metropolitanska knjižnica u Zagrebu) – received new, uniform bindings. The bookbinder used fragments of medieval parchment codices, glueing smaller or larger pieces onto the covers of the books in a special way. This distinctive type of binding, which most closely resembles half-leather binding, is referred to in Croatian scholarship as the “Metropolitanski uvez” (“Metropolitan binding”). It differs from the traditional half-leather binding mainly in that the outer sides of the boards are covered not with paper, but with fragments of parchment codices. Although most of these bindings are preserved in the Metropolitan Library of Zagreb, a few have also surfaced in other Croatian and Hungarian collections. Since 2022, I have referred to this particular type as the “Mikulićev uvez” or “Mikulić binding”, in reference to Aleksandar Mikulić, Bishop of Zagreb (1688–1694), who commissioned the rebinding of the collection around 1692.

In the first part of this study, published in *Magyar Könyvszemle* 2022/4, I gave descriptions of 70 Mikulić bindings identified outside the holdings of the Metropolitan Library. The present paper expands this corpus with ten additional volumes, found beyond the main collection. Among them is a remarkable copy from the Franciscan convent library of Slavonski Brod, which preserves two fragments from the sanctorale of the 13th-century notated *Breviarium notatum Strigoniense* (BNS II). Of the 274 fragments of this manuscript identified to date, 258 are held in the Metropolitan Library, while 16 are found in other collections.

In light of these new results, future research on Mikulić bindings should focus on Croatian parish libraries where canons of Zagreb served as parish priests between 1700 and 1850. During this period, canons generally had access to the cathedral library, and some of the books they borrowed were never returned to the main collection.

Keywords: medieval fragmentology, Zagreb, Metropolitanska knjižnica, binding, Aleksandar Mikulić, Esztergom, Strigonium.